

ПРАВОВИЙ СТАТУС НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ СЕГМЕНТ ВИЩОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Вищий менеджмент Національного банку України (далі –НБУ) займає одне з провідних місць в економічних циклах, це регулятор грошових потоків, які здатні розкривати все аспекти руху фінансового ресурсу. Проблема взаємозв'язку рішень вищого менеджменту НБУ та його правового статусу залишається сучасною та актуальною так, як сприяє отриманню виважених управлінських рішень на законодавчому рівні. Науковці вважають, що саме актуальність витікає з необхідності розуміння правового статусу НБУ, його місця та ролі в системі органів державної влади. Відсутність чіткого визначення правового статусу НБУ в теорії і в Конституції України, а також проблема взаємодії з органами виконавчої влади ускладнюють функціонування грошово-кредитної системи та розвиток економіки держави загалом. В Україні єдиним органом, який здійснює банківське регулювання та контроль, є НБУ. Така ситуація підкреслює та висовує певні вимоги до Вищого менеджменту НБУ..

Чисельні наукові праці, наявність наукових дискусій вказує на актуальність обраної проблеми дослідження з позиції вищого менеджменту НБУ на основі правових регуляторів. Серед науковців, котрі присвятили свої праці даній проблемі варто відмітити Т.С. Гудиму [1], Ю.М.Дмитренко [2], В.Т.Білоус, О.О.Бригінєць , О.В. Драган, Л.М.Касьяненко та ін [3], І.Я.Хитра [4] та інші. Науковці доволі детально розкривають основні моменти правового регламентування НБУ, проте обмежено висвітлюють роль Вищого менеджменту в його адаптації.

Варто зазначити, що НБУ є центральним банком України, особливим центральним органом державного управління, юридичний статус, завдання, функції, повноваження і принципи організації якого визначаються Конституцією України[5], Законом України «Про Національний банк України»[6] та іншими законами України. Статус НБУ – не лише найважливіший елемент становлення цього інституту в економіці, а й фактор, що має велике політичне та економічне значення для розвитку ринкової інфраструктури. Положення, які регламентують діяльність НБУ, є відображеннями тих процесів, що відбуваються в економіці, рівня розвитку її політичних інститутів, демократичних традицій суспільства, його економічної культури. Правовий статус НБУ характеризується подвійною правовою природою: це і орган державної влади, уповноважений здійснювати управління у сфері банківської діяльності, і банківська установа, яка виступає кредитором для інших банків, а також державним інвестором, депозитарієм .

Проведені дослідження показують, що правовий статус НБУ характеризується рядом основних чинників: рівень нормативно-правового закріплення; ступінь самостійності (незалежності в системі органів державної влади); характер взаємовідносин з іншими банками та фінансово-кредитними установами.

Однією з ключових проблем вищого менеджменту НБУ є створення умов для забезпечення стабільності національної валюти. Про це свідчить ст. 99 Конституції України[5], у якій зазначено, що забезпечення стабільності грошової одиниці є основною функцією НБУ. Забезпечення стабільності національної валюти є прерогативою НБУ і саме тому особливого значення набуває закріплення його правового статусу, який би забезпечував ефективну реалізацію його основної та інших функцій. При цьому зміст інституційної незалежності НБУ розкривається через механізм його відносин із парламентом, урядом та главою держави - Президентом України. Особливості форм цих взаємовідносин закріплені у розділі IX Закону України «Про Національний банк України» [6] .

Вищому менеджменту НБУ слід враховувати, що основною особливістю правового статусу НБУ є органом зі спеціальним статусом. Це означає, що він не належить до жодної гілки влади. НБУ є економічно самостійним органом, який здійснює видатки за рахунок власних доходів у межах затвердженого кошторису адміністративних витрат, а у визначених Законом України «Про Національний банк України» випадках, а також за рахунок Державного бюджету України. Разом з тим, законодавець застерігає, що відповідно до ст. 54 Закону «Про Національний банк України»[6], НБУ забороняється надавати прями кредити як у національній, так і в іноземній валюті на фінансування витрат Державного бюджету України. Наявність цієї норми в указаному законі відповідає тенденціям світової практики законодавчого регулювання відносин центрального банку і уряду з приводу залучення коштів Центрального банку для фінансування бюджетних видатків. Пряме кредитування уряду центральним банком з метою фінансування бюджетного дефіциту становить реальну загрозу як для монетарної стабільності, так і для фінансової безпеки держави в цілому.

Слід зазначити, що ключовою особливістю діяльності НБУ проведення нагляду і регулювання банків для сприяння безпеці та фінансовій стабільності банківської системи України. Банківський нагляд надає клієнтам, вкладникам, кредиторам і позичальникам упевненість у тому, що банки стабільно працюють, своєчасно та повністю виконують зобов'язання. При цьому законодавець у частині дотримання Закону України «Про банки і банківську діяльність»[7] також передбачив нагляд і регулювання діяльності усіх банків України та їхніх підрозділів за кордоном, іноземних банків в Україні та інших організацій і громадян.

У відповідності з законодавчими регуляторами НБУ вивчає діяльність і аналізує ризики і перспективи кожного банку та банківської системи. При цьому фахівці НБУ застосовують три основні підходи:

- професійне судження при оцінці ризиків, яких припускається банк у своїй діяльності на ринку. Такий підхід надає можливість менеджерам НБУ визначати стійкість і безпечність роботи банку, використовуючи передові методи та інструменти наглядю на основі оцінки ризиків.

- оцінка перспектив з урахуванням не лише поточних ризиків банку, але й тих, що з високою ймовірністю можуть виникнути в майбутньому. На даному етапі менеджери НБУ впроваджують систему раннього реагування на проблеми конкретного банку, щоб упередити та мінімізувати негативні наслідки для його клієнтів, партнерів та банківської системи.

- менеджери НБУ звертають особливу увагу на тих питаннях і банках, що становлять найбільшу небезпеку для сталості банківської системи України. На думку менеджерів на даному етапі доцільно проводити вивчення впливу негативних факторів на діяльність окремо взятої банківської установи, котра визнана збитковою.

Процес регулювання діяльності та функціонування банківської системи України також відбувається за участі НБУ. Саме НБУ створює правове поле банківської діяльності шляхом розробки та впровадження нормативних документів, які регламентують створення та діяльність банків, їхні взаємовідносини з вкладниками та кредиторами та відповідальність перед державою та клієнтами. На думку менеджерів НБУ такий підхід забезпечує конкурентне середовище в банківському секторі. Дослідженнями доведено, що на даний час НБУ переглядає нормативні документи, щоб наблизити їх до директив Європейського Союзу на виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Таким чином, проведені дослідження доводять, що існує тісний взаємозв'язок між прийняттям управлінських рішень Вищим менеджментом банку та дієвістю правових регуляторів, котрі покладено в їх основу. НБУ відіграє важливу роль у державі і стає інструментом впливу як у внутрішній, так і в зовнішній політиці. Велике коло завдань, функцій і повноважень дають змогу чітко стверджувати, що НБУ є контрольно-наглядним органом у банківській системі. Саме таке явище в діяльності НБУ свідчить про необхідність підвищення якісного рівня та дієвості представників Вищого менеджменту. При цьому ключовим напрямком роботи менеджерів НБУ є забезпечення сталості і стійкості банківської системи, яка виступає запорукою успішної економіки країни. Згідно законодавчих регуляторів такий результат можна досягти за умови проведення таких управлінських дій менеджерами НБУ як професійне судження при оцінці ризиків банківської системи та її представників, проведення оцінки перспектив з урахуванням не лише поточних ризиків банку, але й тих, що з високою ймовірністю можуть виникнути в майбутньому та вивчення впливу негативних факторів на діяльність банків що становлять найбільшу небезпеку для сталості банківської системи України. Саме такі дії менеджерів НБУ дозволяють передбачити можливі проблеми у діяльності конкретного банку та вчасно застосувати заходи впливу.

Список літератури

1. Гудима Т.С. Господарсько- правове забезпечення реалізації грошово - кредитної політики держави на засадах сталого розвитку. К.:ДУ«Інститут економіко – правових досліджень ім.В.К. Мазутова національної академії наук України.». 2020.336 с.

2.Дмитренко Ю. М. Фінансово-правові засади діяльності Національного банку України: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Харків: Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2012. 224 с.

3.Правове забезпечення фінансової безпеки України: монографія / [Білоус В.Т., Бригінець О.О., Драган О.В., Касьяненко Л.М. та ін]. Ірпінь: Університет ДФС України, 2020. 428 с.

4.Хитра І.Я. Адміністративно-правове забезпечення діяльності банків в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2011. 252 с.

5.Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-В. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

6.Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 № 29. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14/ ed20201016#Text>

7. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>